
Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 27-28 (1992)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 27-28 (1992)

Έκθεση του ταγματάρχη Δημ. Δούλη για τη μάχη
της Νικοπόλεως

Νίκος Καράμπελας

Copyright © 1992, Νίκος Καράμπελας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καράμπελας Ν. (1992). Έκθεση του ταγματάρχη Δημ. Δούλη για τη μάχη της Νικοπόλεως. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (27-28), 33–47. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/prevchr/article/view/29972>

Ο ταγματάρχης (τότε) Δημήτριος Δούλης, ο οποίος επικεφαλής τάγματος στρατού κατέλαβε την Πρέβεζα, στις 21 Οκτωβρίου 1912

Έκθεση του Ταγματάρχη Δημ. Δούλη για τη μάχη της Νικοπόλεως

Νίκου Δ. Καράμπελα

Με την ευκαιρία του εορτασμού των 80 χρόνων από την απελευθέρωση της Πρέβεζας και των 700 χρόνων από την πρώτη σαφή αναφορά του ονόματος «Πρέβεζα» στο χρονικό του Μορέως, δημοσιεύθηκαν στο βιβλίο μου «Η Απελευθέρωση της Πρέβεζας - 21 Οκτωβρίου 1912», τμήματα ανέκδοτων έως τότε εκθέσεων και αναφορών αξιωματικών που έλαβαν μέρος στη μάχη της Νικοπόλεως την 20ή Οκτωβρίου 1912. Οι χειρόγραφες αυτές εκθέσεις-αναφορές υπάρχουν στα αρχεία της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του Γενικού Επιτελείου Στρατού (ΔΙΣ/ΓΕΣ).

Αντίγρατά τους υπάρχουν στο Ιστορικό Αρχείο της Πρέβεζας, οδός Καραμάνη 1, μετά από προσωπική προσπάθεια της ι. διευθύντριας του κ. Ελένης Λ. Ξυνεσίου.

Παρουσιάζω στα Πρεβεζάνικα Χρονικά τις σπουδαιότερες από αυτές τις ανέκδοτες εκθέσεις-αναφορές με κύριο σκοπό τη διάσωσή τους και γνωστοποίησή τους στο ευρύτερο κοινό. Η προσπάθειά μου ήταν μεγάλη στο να αναπαραχθούν τα κείμενα όπως ακριβώς ήταν στα χειρόγραφα, όσο αυτό ήταν δυνατόν, αλλά δυστυχώς κατέστη αδύνατη η χρήση τόνων και πνευμάτων.

Αρχίζω τη σειρά αυτών των εκθέσεων-αναφορών με αυτή του ταγματάρχη του πεζικού κ. Δημητρίου Δούλη, αφού πρώτα αναφέρω λίγα γι' αυτόν.

Ο Δημήτριος Δούλης [*] γεννήθηκε το 1865 στην Χειμάρρα της Βορείου Ηπείρου. Πήρε μέρος στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 και τον βαλκανικό πόλεμο του 1912-13. Ήταν επικεφαλής του 3ου τάγματος πεζικού στη μάχη της Νικοπόλεως την 20ή Οκτωβρίου 1912, που κατέληξε στην απελευθέρωση της Πρέβεζας την επόμενη μέρα. Το 1914 διετέλεσε υπουργός των στρατιωτικών της προσωρινής κυβέρνησης της Αυτονομίας Ηπείρου υπό τον κ. Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο, και αρχηγός του Βορειοηπειρωτικού στρατού. Έλαβε μέρος στο συνέδριο της Κέρκυρας όπου ρυθμίστηκε η τύχη των Βορειοηπειρωτών Ελλήνων. Απεστρατεύθη την 2α Μαΐου 1915 με τον βαθμό του συνταγματάρχη και απεβίωσε στην Αθήνα το 1928.

---

[*] Μεγάλη Στρατιωτική και Ναυτική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος Γ, σελ. 155.

**Ἐκθεσις τῆς δράσεως τοῦ 3ου τάγματος
τοῦ 15ου εφεδρικοῦ πεζικοῦ συντάγματος
κατὰ τὴν μάχην τῆς Νικοπόλεως τὴν 20ὴν Οκτωβρίου 1912**

Τὴν 8:20 ἑσπερινὴν ὥραν τῆς 15ης Οκτωβρίου ε.ε. καταυλιζόμενος εἰς χωρίον Παντάνασσα μετὰ τῶν λόκων τοῦ τάγματός μου 9ου καὶ 10ου καὶ δύο (2) διμοιριῶν τοῦ 11ου καθ' ὅσον αἱ δύο ἄλλαι τοῦ λόκου εἶχον διατεθῆ ὡς στήριγμα τῆς πυροβολαρχίας λοχαγοῦ κ. Λέστου, ὁ δὲ 12ος λόκος πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν λόκων τοῦ τάγματος ταγματάρχου κ. Γκιταράκου, οἵπνες εἶχον καταλάβῃ τα υψώματα ἀγίου Γεωργίου, ἔλαβον παρὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ συντάγματος μου ἀνπουνταγματάρχου κ. Πολυμενάκου τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

«Μετὰ μίας διλοχίας σας καὶ ουλαμοῦ ορειβατικῆς πυροβολαρχίας ἀναχωρήσατε πάραυτα εἰς Φιλιππάδα καὶ ἐκεῖ θέλετε λάβει τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπαρχηγοῦ τοῦ ἀρχηγείου περὶ μεταβάσεως εἰς στενὰ Λούρου, γεφύρας Καλογήρου καὶ Λελόβου πρὸς ἀπώθησιν τῶν ἐρχομένων ἐκ Πρεβέζης ἀνταρτῶν.

Ὡς ἐπιτελής ὁ τοῦ 2ου τάγματος ἐφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Χοϊδᾶς»

Ἀμέσως ἀνεχώρησα μετὰ τῶν λόκων 9ου καὶ 10ου, τὸν δὲ ουλαμόν τοῦ πυροβολικοῦ συνώδευσε μία διμοιρία τοῦ 11ου λόκου, διότι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην δὲν ἦτο ἕτοιμος καὶ μετὰ πορείαν μίας περίπου ὥρας ἀφικόμην εἰς Φιλιππάδα, ὅπου εὔρον τὸν ταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ κ. Σπηλιάδην ὅστις με ἀνέμενεν ἐκεῖ καὶ ἐξηκολούθησαμεν τὴν πορείαν πρὸς γέφυραν Λούρου Καλογήρου ἔνθα φθάσαντες μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, ὁ μὲν ταγματάρχης κ. Σπηλιάδης ἀνεχώρησεν ἐπιστρέψας εἰς Φιλιππάδα με τὴν πληροφορίαν ὅτι τὴν 6ην πρωινήν τῆς ἐπομένης θα ἐπιστρέψῃ ἵνα συνεχίσωμεν τὴν πορείαν πρὸς χωρίον Λούρον, ἐγὼ δὲ διέταξα τὸν 7ον λόκον τοῦ συντάγματος ὅστις εὐρίσκειτο ἐκεῖ καὶ ὅστις ἐτάσεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου, νὰ προχωρήσῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς ἀσφαλεῖς, τοὺς δὲ λόκους μου 9ον καὶ 10ον νὰ καταυλισθῶσι δεξιόθεν τῆς οδοῦ 200 περίπου μέτρα μακρὰν τῆς γεφύρας Λούρου. Τὸν 7ον λόκον ἐτοποθέτησα ὁ ἴδιος εἰς καταλλήλους θέσεις πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς οδοῦ Πρεβέζης Φιλιππάδος. Ὁ ουλαμὸς τοῦ ορειβατικοῦ πυροβολικοῦ μετὰ διμοιρίας στήριγματος αὐτοῦ ἔμεινε τῆ διαταγῇ τοῦ κ. Σπηλιάδου εἰς Φιλιππάδα.

Τὴν 6ην πρωινήν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ἦλθεν εἰς γέφυραν Λούρου Καλογήρου καὶ ὁ ταγματάρχης κ. Σπηλιάδης. Οὗτος, οἱ ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου λόκοι καὶ τὸ πυροβολικὸν ἐν τάξει πορείας ἐγγὺς τοῦ ἐχθροῦ ἐβαδίσσαμεν πρὸς τὸ χωρίον Λούρος, ὅπου ἐφθάσαμεν μετὰ δίωρον περίπου πορείαν καὶ κατευλίσθημεν καταλαβόντες τὴν Ν.Δ. παρυφῆν τοῦ χωρίου Λούρου πρὸς τὴν ἐξοδὸν αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐτοποθέτησα προφυλακὰς τὸν ἕνα λόκον, οἱ λοιποὶ κατευλίσθησαν. Ὁ ουλαμὸς τοῦ πυροβολικοῦ μετὰ τοῦ στήριγματός του ἔμεινε πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ χωρίου τούτου.

Τὴν πρωίαν τῆς 17ης ἡ διμοιρία τοῦ 11ου λόκου ἤτις ἠκολούθησε τὸ πυροβολικὸν ὡς στήριγμα αὐτοῦ, ἀνεχώρησε κατόπιν διαταγῆς τοῦ διοικητοῦ τοῦ συντάγματος μου ἀνπουνταγματάρχου κ. Πολυμενάκου ἐκούσης οὕτω :

«Σφελένικον 16 Οκτωβρίου 1912.

Προς τον κ. Δούλην ταγματάρχην.

Διατάξατε την διμοιρίαν του Ήου λόχου υπό ανθυπολοχαγόν Ξύδην η οποία ηκολούθησε χθές εσπέρας τον ουλαμόν πυροβολικού ως στήριγμα ν' αναχωρήσῃ δια Σφελένικον και ενωθή μετά του λόχου της, αντικαθιστώντες αυτήν εκ της διλοκίας σας ή του αυτόθι παραμένοντος 7ου λόχου μας.»

Την ημέραν ταύτην έλαβον διαταγήν έκουσαν ούτω:

«Αρχηγείον Στρατού Ηπείρου.

Προς τον ταγματάρχην κ. Δούλην.

Κατά διαταγήν του κ. αρχηγού θέτω* υπό τας διαταγάς σας το αφιχθέν χθές το εσπέρας απόσπασμα εξ εκατόν (100) ανδρών και δύο (2) ανθυπολοχαγόν Λάζαρη και Λάκα.

Εν Λούρω τη 17η Οκτωβρίου 1912.

Ο υπαρχηγός του επιτελείου Π. Σπηλιάδης»

Τους άνδρας τούτους παρουσιασθέντας κατά την ανωτέρω ημέραν διέταξα να εκγυμνάζωσιν οι ηγήτορες αυτών ανθυπολοχαγοί όπως γυμνάζονται και οι άνδρες των λόχων, οίπινες έμενον υπό τας διαταγάς μου εν Λούρω και να καταυλίσωσιν όπου και οι λοιποί άνδρες.

Την 3ην πρωινήν της 19ης του αυτού μηνός ήλθον εις Λούρον και οι λόχοι 11ος και 12ος του τάγματός μου και δύο πεδιναί πυροβολαρχίαι, του ουλαμού ορειβατικού πυροβολικού επιστρέφαντος. Ούτω η ταχθείσα υπό τας διαταγάς μου δύναμις αποτελείτο εκ των ιεσσάρων (4) λόχων του τάγματός μου, του 7ου λόχου του αυτού συντάγματος και 100 ανδρών (50 εθνοφρουρών οπλισμένων με όπλα Γκρα και 50 εφέδρων με όπλα Μούλικερ). Την ημέραν ταύτην εξεδόθη η εξής διαταγή:

«Διαταγή του αρχηγού του μικτού απόσπασματος προς το μικτόν απόσπασμα Πρεβέζης.

α. Σήμερον 3ην και 1/2 ώραν μετά μεσημβρίαν ακριβώς θέλει αναχωρήσει διευθυνόμενον προς Πρέβεζαν, εν τάξει πορείας, το 3ο τάγμα του 15ου συντάγματος πεζικού μετά των εις αυτό προσκεκολλημένων 7ου λόχου του αυτού συντάγματος και του ουλαμού των εμπέδων και των εθνοφρουρών. Η δύναμις αυτή θέλει διανυκτερεύση λαμβάνουσα τ' αναγκαία μέτρα ασφαλείας εις την έμπροσθεν και νοτίως της μονής των αγίων Αποστόλων λοφοσειράν, εις απόστασιν από της άνω μονής 2 χιλιομέτρων περίπου και παρά την κυρίαν αμαξιτήν οδόν.

β. Το υπό τον οπλαρχηγόν Μάνον σώμα των Κρητών, αναχωρούν εντεύθεν την 4ην μ.μ. θέλει διανυκτερεύση εις το αυτό ύψος με το πεζικόν στράτευμα και παρά την παλαιάν οδόν την κειμένην δυτικώς της κυρίας οδού.

γ. Το εις αγίους Αποστόλους ευρισκόμενον σώμα υπό τους οπλαρχηγούς Ζαχαράκην και Γερογιάννην εκκινούν την 4ην και 1/2 μ.μ. εκ των παρά τοις αγίοις Αποστόλοις θέσεών του θέλει προχωρήσει με τάξιν πορείας μέχρι της θέσεως Κανάλι, ήπς εκ των προτέρων θέλει εξερευνηθή και αναγνωρισθή παρά του ουλαμού του ιππικού. Εις το σώμα τούτο προσκολλώ από σήμερον τον ανθυπολοχαγόν Χοϊδάν προς πληρεστέρας οδηγίας και προς σύνδεσμόν μου μετά του σώματος τούτου.

δ. Αι δύο πυροβολαρχίαι του πεδινού πυροβολικού εκκινούσαι εντεύθεν την 4ην ώραν και 1/4 μ.μ. θέλουσι διανυκτερεύση παρά την μονήν των αγίων Αποστόλων και δυτικώς ταύτης.

ε. Ο ουλαμός του ιππικού θα διανυκτερεύση όπισθεν των πυροβολαρχιών.
στ. Το χειρουργείον αναχωρούν την 4ην και 1/2 μ.μ. ώραν θέλει διανυκτερεύση παρά την μονήν των αγίων Αποστόλων και ανατολικάς της κυρίας οδού Πρεβέζης.

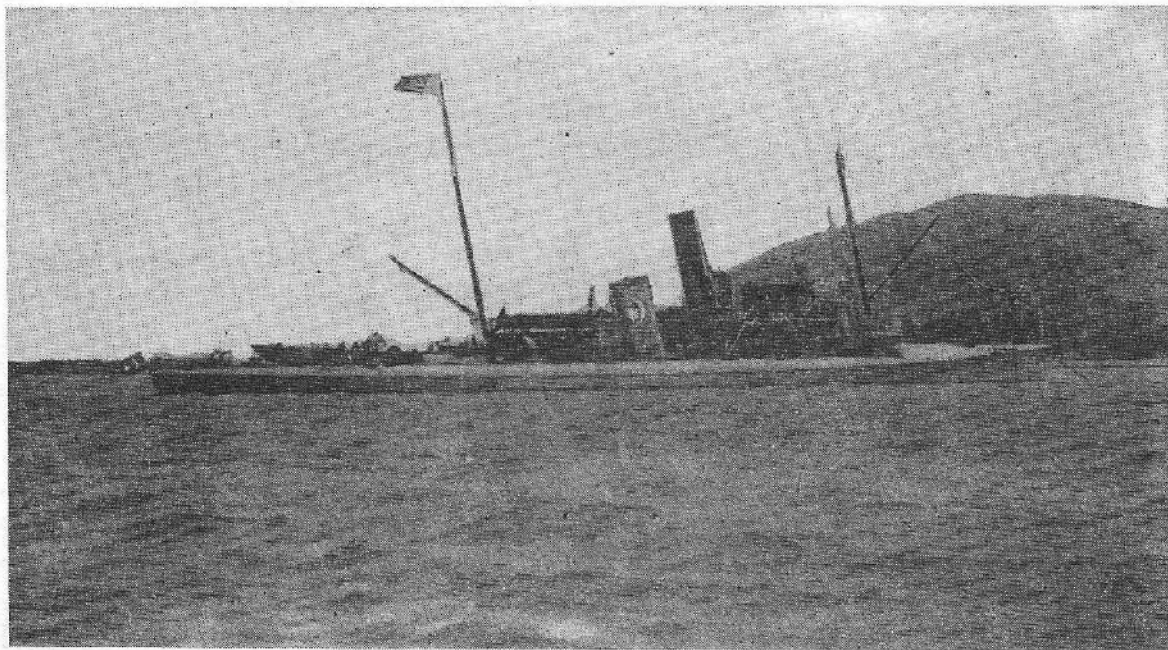
ζ. Η συζυγαρχία των πυρομαχικών θέλει αναχωρήσει εντεύθεν την 5ην πρωϊνήν ώραν θέλει δε σταματήσει παρά την κυρίαν οδόν Πρεβέζης εις το μέσον της από κωρίου Φλάμπουρον μέχρις αγίων Αποστόλων αποστάσεως ήτοι περί το 11ον περίπου χιλιόμετρον από το κωρίον Λούρος.

η. Η εφοδιοπομπή θέλει παραμείνη μέχρις νεωτέρας διαταγής παρά την μονήν των αγίων Αποστόλων και όπισθεν του ιππικού.

Εν κωρίω Λούρω τη 19η Οκτωβρίου 1912.

Ο αρχηγός του μικτού αποσπάματος.

Γαν. Σπηλιάδης. »

Ελληνο-τουρκικός πόλεμος 1912: Το εν Πρεβέζη συλληφθέν Τουρκικόν πολεμικόν "Αττάλεια", μετωνομασθέν "Νικόπολις" (καρι-ποστάλ της εποχής)

Ενώ δε είκον διατάξει τα της τάξεως πορείας ειδοποίησα ότι αναβάλλεται η αναχώρησις μας διότι το σώμα του κ. Μάνου εξ ανταρτών Κρητών παρεξείραπτι εις βαθμόν όπου ο ταγματάρχης Σπυλιάδης, εγώ και ο διοικητής του πυροβολικού απεφασίσαμεν, ίνα υπό τοιούτους όρους σταματήσωμεν πάσαν επιχείρησιν και αναφέρωμεν εις το Αρχηγείον, ευτυχώς ο αρχηγός των ανταρτών Κρητών κ. Μάνος υπεσχέθη ότι δεν θα δοθή εις το μέλλον η ελαχίστη αφορμή και ούτω διάταξα εκ νέου τα υπό τας διαταγάς μου τμήματα όπως ώσιν έτοιμα προς αναχώρησιν και την 3ην και 45 λεπτά εσπερινήν ώραν εν τάξει πορείας εβαδίσασαμεν και διενυκτερεύσαμεν λαβόντες τα μέτρα ασφαλείας εις την έμπροσθεν και νοτίως της μονής αγίων Αποστόλων λοφοσειράν και εις απόστασιν από της μονής 2 χιλιομέτρων περίπου και παρά την κυρίαν αμαξιτήν οδόν (9ος λόχος εις προφυλακάς).

Περί την 8ην εσπερινήν ώραν της ανωτέρω ημέρας έλαβον την εξής διαταγήν:
« Διαταγή προς το μικτόν σώμα στρατού Πρεβέζης.

Η εκκίνησις του μικτού αποσπάσματος προς Νικόπολιν γεννήσεται την πρωίαν της αύριον κατά την ακόλουθον σειράν και τάξιν:

α. Το 3ο τάγμα του 15ου συντάγματος μετά των εις αυτό προσκεκολλημένων 7ου λόχου του 2ου τάγματος και του ουλαμού των εμπέδων και των εθνοφρουρών θέλει εκκινήσει εν τάξει πορείας την πέμπτην ώραν και ημίσειαν (5 1/2) της πρωίας.

β. Το υπό τον αρχηγόν κ. Μάνον εθελοντικόν σώμα των Κρητών θέλει εκκινήσει την αυτήν περίπου ώραν και ακολουθήσει την οδόν ην ηκολούθησε και κατά την σημερινήν του πορείαν. Προ της εκκινήσεώς του θέλει αναμείνη τον ουλαμόν του ιππικού όπως θα προπορευθή του εθελοντικού σώματος προς ανίχνευσιν του πρόσθεν εδάφους. Τμήμα επίσης του ουλαμού τούτου ακολουθούν την κυρίαν οδόν προπορευθήσεται του τάγματος πεζικού διά την αυτήν ανίχνευσιν.

γ. Το εθελοντικόν σώμα των Ζαχαράκη και Γερογιάννη το ευρισκόμενον εις Κανάλι, θέλει εκκινήσει άμα η εις το ύψος του αφίζει των άνω δύο σωματίων. Όπως ανηληφθή δε τούτο, δέον ν' αφήση και εις κατάλληλα μέρη κοινωνούς οίτινες θέλουσι τω ειδοποιήσει εγκαίρως.

δ. Αι δύο πεδιναί πυροβολαρχίαι θα εκκινήσωσι την πέμπτην ώραν και ημίσειαν (05:30) της πρωίας, θέλουσι δε άμα πλησιάσωσι την ουράν της φάλαγγος του πεζικού ακολουθήσει τούτο και θέλουσι εν καιρώ κάμπουσαι δεξιά καταλάβει θέσεις προς πυροβόλησιν επί του υψώματος Φλάμπουρου. Το πεζικόν θέλει λάβει τας διατάξεις του προς μάχην ευθύς ως ειδοποιηθή παρά των ανιχνευτών του περί της εμφανίσεως του εκθρού. Οπωσδήποτε το τε πεζικόν και το σώμα των Κρητών και το των ανταρτών θέλουσιν αναμείνει την έκβασιν της πάλης του πυροβολικού δια την περαιτέρω ενέργειάν του. Κατά την διάρκειαν της πάλης ταύτης ουδεμία προκώρισις δέον να γίνη άνευ ειδικής προς τούτο ειδοποιήσεως. Άμα η ενάρξει της πάλης το ιππικόν της ανιχνεύσεως θέλει συγκεντρωθή πλησίον μου. Η θέσις του διοικητού του αποσπάσματος έσεται όπισθεν και μεταξύ των εφεδρειών του σώματος των Κρητών και του τάγματος του πεζικού.

ε. Το χειρουργείον θέλει ακολουθήσει το πυροβολικόν εκκινούν την 6ην ώραν παρά τέταρτον θέλει δε παραμείνει όπισθεν και εις κατάλληλον θέσιν προς έγκαιρον συνδρομήν δια τους τυχόν τραυματίας.

στ. Η συζυγαρχία των πυρομαχικών θέλει παραμείνει όπισθεν του υψώματος

Φλάμπουρον και εις απόστασιν από τούτου τεσσάρων (4) χιλιομέτρων.

z. Η εφοδιοπομπή θα παραμείνη μέχρι νεωτέρας διαταγής εις την μονήν των αγίων Αποστόλων.

Εν Μονή αγίων Αποστόλων 19 Οκτωβρίου 1912.

Ο Διοικητής του μικτού αποσπάσματος Πρεβέζης.

Π. Σπηλιάδης »

Προς εκτέλεσιν δε της ανωτέρω διαταγής εξέδωκα την 8:20 εσπερινήν την εξής διαταγήν κινήσεως του τάγματος και λοιπών τμημάτων:

« Άγιοι Απόστολοι. Νοτίως 2 χιλίομετρα. 19 Οκτωβρίου 1912.

Ωρα 8:20 εσπερινή.

Διαταγή κινήσεως.

1ον. Το τάγμα θα εκκινήση αύριον την πέμπτην και ημίσειαν (05:30) πρωινήν προς Νικόπολιν.

2ον. Την εμπροσθοφυλακήν θ' αποτελέσει ο 10ος λόχος λοχαγού Φιλippoπούλου όστις θα εκκινήσει την 05:20 πρωινήν.

3ον. Η κεφαλή της φάλαγγος θ' απέκη περί τα 500 μέτρα.

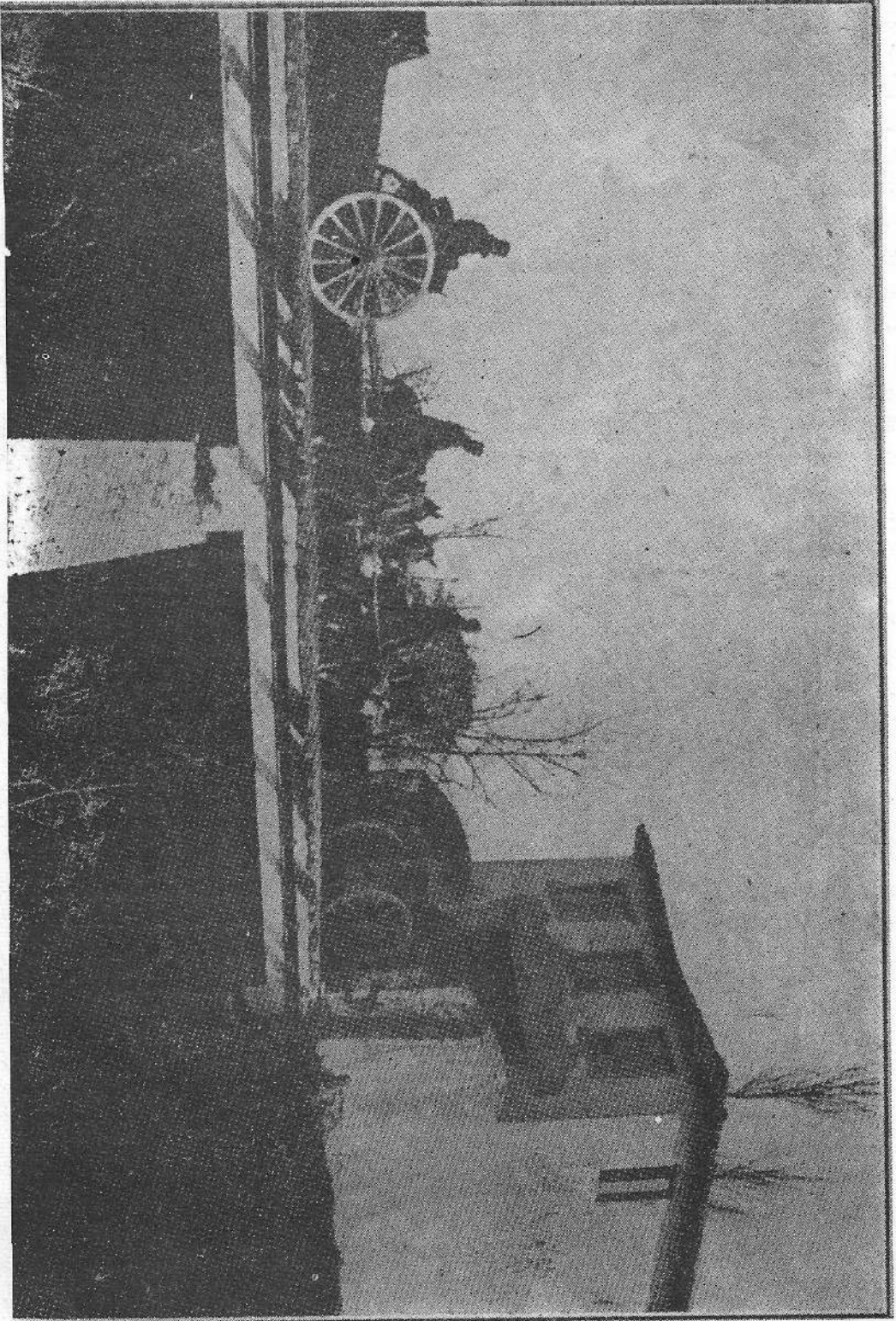
4ον. Οι λόχοι κατά την εξής τάξιν. 11ος λοχαγού Πετροπουλάκη, 12ος υπολοχαγού Νικάκη, 7ος υπολοχαγού Αντωναρόπουλου, τμήμα εμπέδων και 9ος λόχος υπολοχαγού Κοσμόπουλου και εις 400 μέτρα όπισθεν τούτων τα μεταγωγικά μάχης κατά σειράν των λόχων υπό την οδηγίαν του αξιωματικού των μεταγωγικών μάχης εφέδρου ανθυπολοχαγού Μαυρομάτη και το υγειονομικόν τμήμα υπό τον έφεδρον ανθυπίατρον Φράγκον. Τα μεταγωγικά σώματα εφέδρου ανθυπολοχαγού Μαλάκου θ' αναχωρήσωσι την 07:30 πρωινήν. »

Εκοινοποιήθη και υπέγραψαν όπι έλαβον γνώσιν οι ηγήτορες των διαφόρων τμημάτων.

Συμφώνως τη διαταγή ταύτη ήρξατο η πορεία του τάγματος προς Νικόπολιν. Κατά την έναρξιν της πορείας οι άνδρες του λόχου της εμπροσθοφυλακής (10ος λόχος) δεν έδιδον την προσοχήν εκείνην την οποίαν ώφειλαν βαδίζοντες προς ανακάλυψιν του εχθρού, αφού και τα πράγματά των, κλινοσκεπάσματα, αντίσκηνα, μπόγους εκ διαφόρων ειδών, δεν είχαν συσκευάσει αλλ' έφερον υπό την μασχάλην ή επ' ώμου ατάκτως και ημπόδιζαν αυτούς από του να χρησιμοποιήσωσι τα όπλα των ελευθέρως. Την αταξίαν ταύτην ήρον αμέσως δια αυστηρών παρατηρήσεων μου προς αυτούς τούτους τους άνδρας και βαθμοφόρους.

Τμήμα ιππέων εξ ενός λοχιού και πέντε στραπωτών είχε διαταχθεί να προπορεύηται της εμπροσθοφυλακής μου. Δυστυχώς η ομάς αυτή δεν περιεβάλλετο υπό θάρρους ψυχικού και δεν προσέφερεν ουδεμίαν υπηρεσίαν, τουναντίον εάν δεν εβάδισον προ των ανιχνευτών μου η περίπολος αυτή θα μετέδιδε προς εμέ πληροφορίας ανακριβείς περί των θέσεων και της δυνάμεως του αντιπάλου, αφού με μίαν και μόνον βολήν του αντιπάλου (δηλαδή εν μόνον φυσίγγιον), όστις κατείκεν υψώματα 600 μέτρα περίπου εντεύθεν του παλαιού θεάτρου της Νικοπόλεως, ετράπη εις φυγήν, εδέησε δε κατόπιν οικιρών παρατηρήσεων και της παρουσίας μου να σταματήσωσι την άτακτον φυγήν των. Διαταχθέντες δε να προχωρήσωσι και υπακούοντες εις την διαταγήν ταύτην εκ φόβου εβάδισαν περί τα 10 μόλις βήματα, αλλά πυροβοληθέντες εκ του αυτού μέρους (εκ των Τούρκων) δια δύο το όλον φυ-

σιγγίων έφυγον καταληφθέντες υπό τρόμου. Τότε επέστρεψα και διάταξα τον επί κεφαλής της ομάδος των ανικνευτών ανθυπολοχαγόν Κωνσταντινίδην να βαδίση και καταλάβη το προ αυτού ύψωμα, δείξας αυτώ ακριβώς την θέσιν του αντιπάλου και δώσας ωρισμένην διαταγήν να καταλάβη την υποδειχθείσαν αυτώ θέσιν και να φροντίση να εκτοπίση εκείθεν τον αντίπαλον δια της διμοιρίας του. Είτα προχωρήσας συνήντησα τον διοικητήν του λόχου της εμπροσθοφυλακής λοχαγόν Φιλιππούλον προς τον οποίον έδωκα τας αυτάς προς τον ανθυπολοχαγόν Κωνσταντινίδην οδηγίας και διαταγάς με την προσθήκην προς αμφοτέρους τούτους ότι οφείλουσι να εκτοπίσωσι τον αντίπαλον και καταστήσωσι την πορείαν των λοιπών υπ' εμέ τμημάτων απρόσκοπτην, αφού ο πρωορισμός της εμπροσθοφυλακής είναι να προλειάνη την πορείαν του κυρίου σώματος, μεθ' ο ειδοποίησα και τα λοιπά τμήματα περί της εμφανίσεως του αντιπάλου και περί των διαταγών μου προς τον λόχον της εμπροσθοφυλακής. Κατά την στιγμήν ταύτην το εκθρικόν πυροβολικόν μας έβαλεν εκ της Νικοπόλεως και οι λόχοι εκαλύφθησαν εισελθόντες εις τας κοιλάδας οίπνες υπήρχον δεξιόθεν της οδού και ανέμενον νέας διαταγάς μου. Κατόπιν τούτων μετέβην εις το ύψωμα το οποίον τη διαταγή μου είχε καταλάβη ο λόχος της εμπροσθοφυλακής όπου μετά μεγάλης μου λύπης παρητήρησα ότι ο λόχος ούτος είχε πλέον κολλήση εις την θέσιν ταύτην και δεν είχε σκοπόν να εκτελέση ούτε εν και μόνον βήμα προς τα εμπρός. Και πάλιν τον λοχαγόν τούτον διάταξα να προχωρήση και να εκδιώξη τον αντίπαλον εκ της θέσεώς του δια να προχωρήσωσι και τα άλλα τμήματα διότι δεν αρμόζει μικρόν τμήμα του εκθρού (30 το πολύ άνδρες κατείχον την θέσιν ταύτην) να παρακωλύση την πορείαν ολοκλήρου σώματος. Δυστυχώς και μετά την διαταγήν μου ταύτην ο λόχος ούτος ούτε βήμα έκαμε προς τα εμπρός, μόνον εξώδευεν αφειδώς τα φυσίγγιά του εκ μεγάλης αποστάσεως 700 περίπου μέτρων και χωρίς να βλέπη τον αντίπαλον, αλλά μόνον κατά την αντίληψίν των, προερχομένην εξ ελλείψεως θάρρους και αποφασιστικότητος, ότι η προχώρησις αυτών καθίστατο αδύνατος, τότε επέστρεψα ίνα αναθέσω εις άλλον λόχον την εκτόπισιν του αντιπάλου εκ των θέσεών του. Κατά το διάστημα τούτο είχε παρουσιασθή τουρκική βενζινάκατος και έβαλε κατά των ανδρών των όπισθεν τμημάτων ανεπιτυχώς και ήης ειράπη εις φυγήν, καταδιωχθείσα δια των πυρών των τμημάτων τούτων. Επιστρέψας εκάλεσα τον ανθυπολοχαγόν Κοσμόπουλον, διοικητήν του 9ου λόχου μου, ίνα μετά του λόχου του ακολουθών υποδειχθείσαν παρ' εμού κεκαλυμμένην όδουσιν βάλλη κατά του αντιπάλου όστις κατέχει θέσιν προ του 10ου λόχου και εξαναγκάση αυτόν εις την εγκατάλειψιν των θέσεών του αφού ο 10ος λόχος εκόλλησεν εις την θέσιν του, φοβούμενος τριάκοντα το πολύ άνδρας, οίπνες κατείχον την θέσιν ταύτην. Ο υπολοχαγός ούτος απήλθεν άμέσως μετά του λόχου του και καταλαβών τας υποδειχθείσας παρ' εμού θέσεις και μετ' αποφασιστικότητος κατέρθρωσε διά των πυρών αυτού κατά του αριστερού πλευρού του αντιπάλου και εξ αποστάσεως 400 περίπου μέτρων να εξαναγκάση τον αντίπαλον να εγκαταλείψη την θέσιν ταύτην και να καταλάβη έτέραν, όποτε και ο 10ος λόχος εκινήθη εκ της θέσεώς του προς τα εμπρός και διά του λόχου τούτου υπό την άμεσον διοίκησίν μου κατά μέτωπον, και του λόχου του Κοσμόπουλου κατά πλευράν, εξαναγκάσαμεν τον αντίπαλον να εγκαταλίπη τας θέσεις του επί των υψωμάτων την μίαν κατόπιν της άλλης, χωρίς να δίδηται αυτώ χρόνος προς ανασύνταξιν μέχρις ότου εγκατέλειπεν όλα τα υψώματα τα κείμενα προς βορράν του θεάτρου Νικοπόλεως τραπείς εις φυγήν και διελθών την κοιλάδα ήης ευρίσκεται μεταξύ θεάτρου

Πυροβολικών διερχόμενον την γέφυραν Περβέσης
(καρι-ποσιδά της εποχής)

Νικοπόλεως και πρώτων ερειπίων φρουράς Νικοπόλεως, εβλήθη κατ' επανάληψιν εξ αποστάσεων μικρών, μέχρι 1200 περίπου μέτρων. Κατά την φυγήν ταύτην υπέστη αρκετάς απωλείας, η δύναμις δε αυτού ήης είχε τοποθετηθή εις τα προ του θεάτρου της Νικοπόλεως υψώματα δεν υπερέβαινε τους 250. Μετά την φυγήν ταύτην ο μεν 9ος λόχος εξηκολούθη την πορείαν του προς δεξιά ο δε 10ος λόχος τη διαταγή μου προς την κοιλάδα, αλλά δυστυχώς καίτοι ο αντίπαλος είχε τραπή εις φυγήν η πορεία του λόχου ήτο βραδυτάτη. Ενώ δε ευρισκόμεν εις το 4ο ύψωμα το οποίον κατείχον και εξεδιόχθησαν οι αντίπαλοι παρετήρησα εν τμήμα ημέτερον κεκρυμμένον εντός μιας κοιλάδος όπισθεν μου και εις 100 περίπου μέτρα. Μετέβην αμέσως και διέταξα τον επί κεφαλής του τμήματος τούτου ανθυπολοχαγόν Τριπόδην να προχωρήση και εδέησε, τόσον ο ανθυπολοχαγός ούτος, όσον και οι άνδρες αυτού κατεχόμενοι υπό φόβου να μετακινήθωσι κατόπιν απειλών μου, μάλιστα δια του πιστολίου μου προς εκφοβισμόν. Επίσης ολίγον υψηλότερον του τμήματος τούτου ευρίσκετο και άλλο τμήμα κεκρυμμένον υπό τον ανθυπολοχαγόν Παπαμιχαλόπουλον και το τμήμα τούτο μετεκίνησα προς τα εμπρός, απειλήσας τον τε αξιωμαπκόν και τους άνδρας πυροβολήσας επανειλημμένως κατ' αυτών δια του περιστρόφου μου. Παρετήρησα επίσης ότι εις την οδόν είχαν καταλάβη θέσιν και δύο διμοιρίαι του 11ου λόχου υπό τους ανθυπολοχαγούς Κότταρην και Ξύδην, αλλ' επειδή ευρίσκοντο εις μεγάλην από του εκθρού απόστασιν πλέον των 1200 μέτρων και επειδή διά της οδού θα ηκολούθουν πλευρικήν πορείαν κατά την οποίαν θα υφίσταντο απωλείας, καίτοι η απόστασις μεγάλη, ... , διέταξα τους ανθυπολοχαγούς τούτους να ακολουθήσωσι την χαράδραν κατ' άνδρα δια να μη γίνη ανηλεπή η μετακίνησης αυτών και να ανέλθωσι εις τα υψώματα και εκείθεν να ακολουθήσωσι την πορείαν των προχωρημένων τμημάτων. Αι διμοιρίαι αύται οδηγούμεναι καλώς παρά των αξιωμαπκόν των οίπνες έδειξαν γενναιοήπτητα και αυταπάρνησιν διά του παραδείγματός των μετεκινήθησαν άριστα καταλαβούσαι νέας θέσεις. Τουναντίον αι διμοιρίαι των ανθυπολοχαγών Τριπόδη και Παπαμιχαλοπούλου μετακινήθησαν εκ νέου εκ των θέσεών των τη διαταγή μου, αλλ' είχαν χάση το θάρρος των τόσον οι αξιωμαπκοί όσον και οι άνδρες και μόνον από τον φόβον μου, ο οποίος εξηναγκάστην ως εκ της διαγωγής των να πυροβολήσω και πάλιν κατ' επανάληψιν κατ' αυτών, διότι αι δια των φωνών μου απειλαί δεν επέδρουν, καίτοι ουδένα κίνδυνον διέτρεχον εκ των πυρών του ανηπάλου, όστις έβαλεν εξ αποστάσεως 1400 μέτρων περίπου και αφού προ αυτών επί της αμαξιτής οδού ευρισκόμεν ημαυτός χωρίς ουδός να ενοκληθώ από τα πυρά του ανηπάλου.

Μετά ταύτα ανήλθον εις το ύψωμα του θεάτρου Νικοπόλεως, όπου παρετήρησα ότι όπισθεν τούτου έμενε κεκρυμμένον τμήμα η, κατήλθον και αμέσως έκαμα προς το τμήμα τούτο οικτράς παρατηρήσεις δια την διαγωγήν του μένοντος επί τοσοούτον χρόνον κεκρυμμένον και διέταξα τον αξιωμαπκόν του τμήματος τούτου ανθυπολοχαγόν Κωνσταντινίδην, να εξέλθη και να καταλάβη θέσιν δεξιά του θεάτρου, όπου υπήρχεν άριστον πρόκωμα έναντι του εκθρού, όστις κατείχε τα πρώτα ερείπια του φρουρίου Νικοπόλεως και έβαλλε καθ' ημών εξ αποστάσεως 800 περίπου μέτρων. Το τμήμα τούτο καταφοβισμένον μετεκινήθη κατόπιν απειλών μου. Εκεί δια της σφυρίκτρας μου και των φωνών μου προσεκάλουν και τα άλλα τμήματα άπανα ερχόμενα διηυθύνοντο παρ' εμού εις το πρόκωμα επί του οποίου είχε τοποθετηθή ο ανθυπολοχαγός Κωνσταντινίδης. Τέλος ήλθον μετά τμήματος ανδρών ο λοχαγός Φιλιππόπουλος και ανθυπολοχαγός Παπαμιχαλόπουλος, οίπνες διαταχθέντες παρ' ε-

μού κατέλαβον την υποδειχθείσαν αυτοίς θέσιν. Αφού δε εις την θέσιν ταύτην συνεκεντρώθη όλος ο 10ος λόχος και τρεις μόνον Κρήτες, οίπνες είχον έλθει κατά την σπηγήν ταύτην του τελευταίου τμήματος, διέταξα τον ανθυπολοχαγόν Κωνσταντινίδην, όστις προηγήτο εις την παράταξιν να καταλάβη νέαν θέσιν επί της κοιλάδος πλέον, προ του μειώπου προς τον εκθρόν, υποστηριζόμενος κατά το άλμα τούτο παρά των λοιπών διμοιριών, αίπνες κατείχον το πρόκωμα. Οι άντρες της διμοιρίας ταύτης συνεσπειρώθησαν κατά την προχώρησιν εκ φόβου καίτοι κατ' επανάληψιν διέταξα αυτάς να έκωσι διαστήματα μεταξύ των δια να μη υφίστανται απωλείας. Εις την νέαν ταύτην θέσιν ωδηγήθησαν αλληλοδιαδόχως και αλληλούπερασπιζόμεναι και αι λοιπαί διμοιρίαι του λόχου τούτου και από της θέσεως ταύτης εις ετέραν προς τα εμπρός και ούτω από θέσεως εις θέσιν κατορθόθη να φοβηθή ο εκθρός και να εγκαταλείψη τας πρώτας αυτού θέσεις επί των πρώτων ερειπίων του φρουρίου Νικοπόλεως και λίαν οχυράς. Κατά το τελευταίον προς τα εμπρός άλμα ήλθον και οι τρεις Κρήτες και ο αρχηγός των κ. Μάνος, όστις τότε είχε κατέλθει εκ των υψωμάτων. Κατά την προχώρησιν ταύτην εκθρική σφαίρα ετρίπησεν την περισκελίδα του κ. Μάνου και όστις ανηγέρθη παρά του λοχαγού Φιλιπποπούλου ευρισκομένου πλησίον του. Κατελήφθησαν αμέσως αι θέσεις του ανηπάλου όστις είχεν υποχωρήσει εις ετέρας τοιαύτας εκ των οποίων δεν επροξένει εις ημάς ουδεμίαν ζημίαν. Εκεί οι άνδρες ανεπαύθησαν επί είκοσι λεπτά της ώρας. Κατά το διάστημα τούτο ήλθαν πλέον και άλλοι Κρήτες κατερχόμενοι ασφαλείς εκ των υψωμάτων τα οποία προ πολλού εξαναγκασθέντες παρά των ανδρών του 10ου και 9ου λόχου εγκατέλειψεν ο εκθρός. Μετά την ανάπαυσιν ταύτην διέταξα τον λοχαγόν Φιλιππόπουλον μετά του λόχου του να καταλάβη τας προ ημών θέσεις όπισθεν των ερειπίων του φρουρίου Νικοπόλεως ευρισκομένας, πλέον εις το αυτό ύψος μετά του ανηπάλου και προς βορράν αυτού και εις απόστασιν 600 μέτρων. Μετέβη εις την θέσιν ταύτην ο λόχος του αλλ' ουκί μετά προθυμίας αλλ' υπείκων εις την απειλήν μου, υποχρεωθείς να παραμένω εκεί και δια των απειλών μου να αποστείλω και τον τελευταίον στραπάτην εις την θέσιν εις την οποίαν ήταν ο λόχος, αφήσας εις τους τρεις τραυματίας του λόχου τούτου, οίπνες ευρίσκοντο εκεί ελαφρώς τραυματισμένοι, μόνον έναν στραπάτην, ενώ είχον μείνει περί τους 15. Κατά το διάστημα τούτο διέταξα και μερικούς των Κρητών οίπνες ευρίσκοντο εκεί να προχωρίσωσιν εις την νέαν μας θέσιν, αλλά δυστυχώς πνές μόνον εκ τούτων επροχώρησαν εις τας νέας θέσεις μας, οι περισσότεροι έμειναν κεκρυμμένοι και εν πλήρει ασφαλεία όπισθεν των χαλασμάτων.

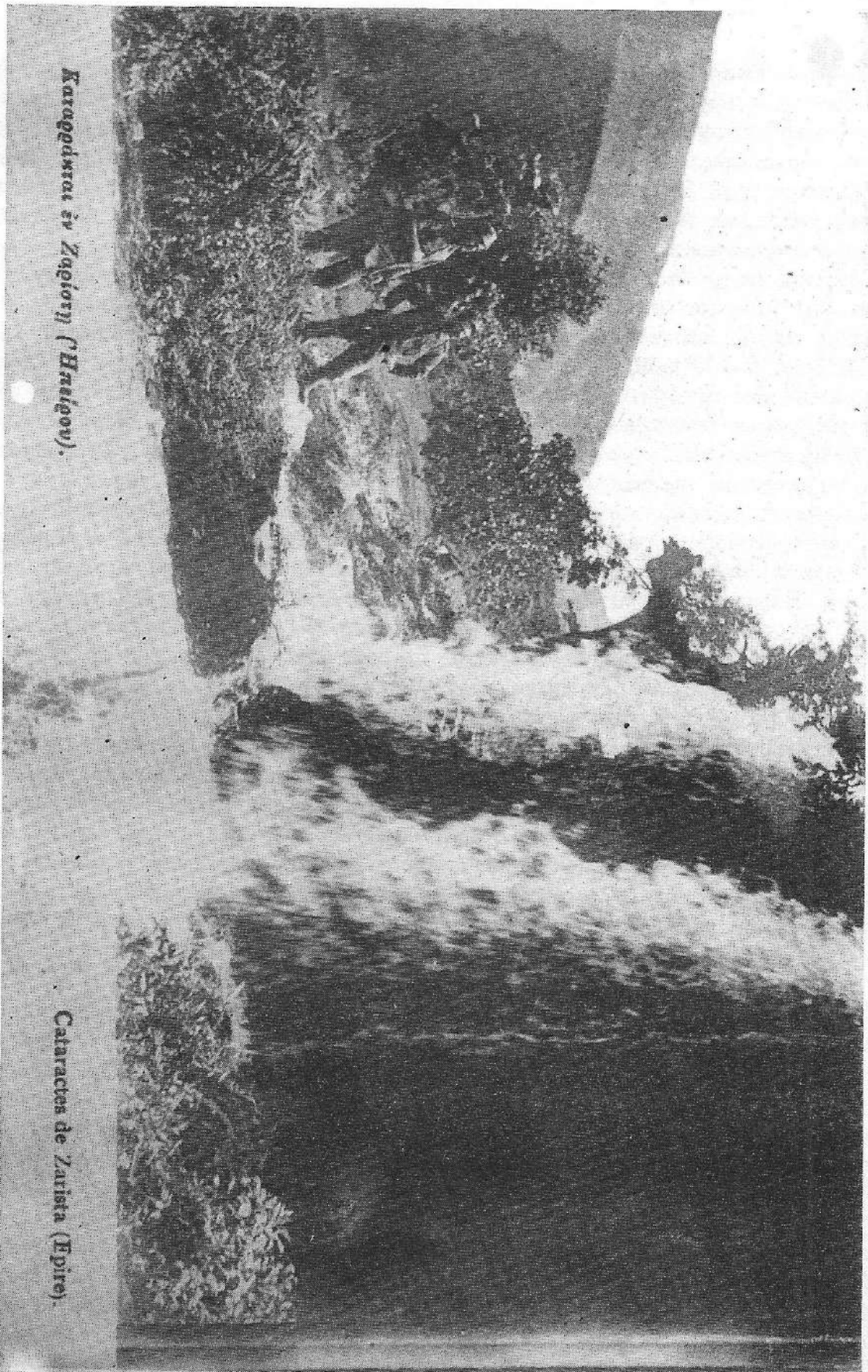
Εις την νέαν ταύτην θέσιν ο 10ος λόχος ενήργησε τον ανεφοδιασμόν των ανδρών του εις φυσίγγια, αλλ' ενώ δεν υπήρχε φόβος από τα πυρά του εκθρού, διότι ούτος ευρίσκετο αρκετά μακράν, 700 περίπου μέτρα, οι δε άνδρες ήσαν όπισθεν των χαλασμάτων του φρουρίου, ουκ' ήπιν είχον καταληφθή υπό φόβου και είχον κολλήσει με το έδαφος. Τούτο ανηληφθείς διέταξα τον ανθυπολοχαγόν Κωνσταντινίδην, όστις διένειμε τα φυσίγγια να εγερθούν οι άνδρες και να λάβωσι μόνον των τα φυσίγγια και ταχέως, αφού ουδένα κίνδυνον διατρέκουσιν από τα πυρά του εκθρού. Τέλος εγένετο ανεφοδιασμός του λόχου τούτου όποτε και διέταξα τον λοχαγόν αυτού να κινηθή ο λόχος προς τα εμπρός και να βάλλη τον εκθρόν κατά μέτωπον και να φροντίση να τον πλησιάση και να τον εκτοπίση εκ των θέσεων ας κατέχει. Προς τ' αριστερά του λόχου τούτου ήσαν και πνες Κρήτες κατέχοντες θέσεις και χρησιμοποιούντες προς τα εμπρός, όπως και οι άνδρες του 10ου λόχου, τα

υπάρχοντα διαδοχικά καλάσματα του φρουρίου Νικοπόλεως. Κατά το διάστημα τούτο δια της σφυρίκτρας μου εκάλουν και τους άλλους λόκους και ουδαμού έβλεπον αυτούς καθ' όλην την κοιλάδα την μεταξύ των ερειπίων του φρουρίου Νικοπόλεως, όπου ευρισκόμην, και των προς βορράν του θεάτρου Νικοπόλεως υψωμάτων. Μετά παρέλευσιν όμως δέκα λεπών της ώρας ήρχοντο δια της κοιλάδος δύο τμήματα τα οποία φθάσαντα πλησίον μου, διέταξα να σταματήσουν και να αναπαυθούν εκεί επί πνα χρόνον και αφού αναπαυθούν να προχωρήσουν, μετέβην και διέταξα και πάλιν τον 10ον λόχον να προχωρή και επιστρέψας διέταξα τους επί κεφαλής των τμημάτων, άπανα είχαν μείνει όπως αναπαυθώσιν, ανθυπολοχαγούς Κότταρην και Ξύδην με τας διμοιρίας των, αμφοτέρους του 11ου λόκου, να καταλάβουν θέσιν προς δεξιά του 10ου λόκου. Η διαταγή μου αυτή εξετελέσθη ταχέως. Εκ της θέσεως ταύτης διέταξα τον ανθυπολοχαγόν Ξύδην να στείλη έναν υπαξιωματικόν και τοποθετηθή εις την κοιλάδα εις θέσιν την οποίαν υπέδειξα αυτώ και να φροντίση εκεί να μεταβούν όλοι οι άνδρες, διότι είχαν αποφασίσει εκ της νέας ταύτης θέσεως να ενεργήσω της πλευρικήν μου επίθεσιν.

Πράγματι η διμοιρία αυτή κατέλαβε την νέαν ταύτην θέσιν καθώς και η διμοιρία του ανθυπολοχαγού Κότταρην ετάχθη αριστερόθεν αυτής συμφώνως τη διαταγή μου, εν ώ δε οι άνδρες των διμοιριών τούτων ωδηγούνται εις την υποδειχθείσαν αυτοίς θέσιν, είχεν έλθη και ο υπολοχαγός Κοσμόπουλος με τον λόχον του και προς τον οποίον κατέστησα γνωστήν την κατάστασιν και τας αποφάσεις μου δια την πλευρικήν κίνησιν, αυτόν δε διέταξα να προχωρήση και να ενισχύση τον προ αυτού εις απόστασιν 200 περίπου μέτρων ευρισκόμενον 10ον λόχον και μαχόμενον προς τον εχθρόν όστις υποχωρεί προς τα πυροβολεία αυτού.

Αφείσας τον λόχον τούτον μετέβην εις τας εν τη κοιλάδι διμοιρίας του 11ου λόκου υπό τους ανθυπολοχαγούς Κότταρην και Ξύδην και διέταξα να θέσωσι την λόγχην εφ' όπλου και αμέσως εν άλμα και αι δύο διμοιρίαί προς τα εμπρός φωνάζουσαι «εμπρός δια της λόγκης». Το άλμα τούτο 200 περίπου μέτρων εξετελέσθη μετά παραδειγματικού θάρρους και γενναιότητος εκ μέρους όλων των ανδρών, προπορευομένων πάντοτε των αξιωματικών, η τολμηρά δε αυτή προχώρησις ήρκεσε να τρέψη εις άτακτον φυγήν τον ενόπιον ημών εχθρόν και τον εις το πυροβολείον του τοιούτον εγκαταλείψαντα και τα πυροβόλα. Εκ της θέσεως ταύτης κατεδιώξαμεν τον αντίπαλον, διότι δεν ηδυνάμεθα πλέον να προχωρήσωμεν κινδυνεύοντες από τα πυρά του πυροβολικού μας το οποίον εξηκολούθη εισέπ να βάλλη. Οι φεύγοντες ηκολούθησαν την αμαξιτήν οδόν την άγουσαν εις Πρέβεζαν και διερχόμενοι προ του μετώπου ημών εβάλλοντο δια πυρών εξ αποστάσεως 300 έως 400 μέτρων. Μετά την φυγήν ταύτην των Τούρκων διέταξα την σύνταξιν των διαφόρων τμημάτων μεταξύ πυροβολείων τουρκικών και ελαιώνος, τον ανθυπολοχαγόν δε Ξύδην να εισέλθη εις τον ελαιώνα και καταδιώξη εάν τυχόν υπήρχε πλησίον εκεί εχθρός.

Μετά την σύνταξιν του τάγματος ετοποθέτησα δεξιόθεν και αριστερόθεν της αμαξιτής οδού τους λόκους 9ον και 12ον ως προφυλακάς με την εντολήν να καταλάβουσιν μέγα μέτωπον ώστε να επιβλέπεται όλος ο ελαιών και να στέλλωσι περιπολίας εις το εσωτερικόν του ελαιώνος προς μεγαλυτέραν ασφάλειαν. Μετά την τοποθέτησιν των προφυλακών ήλθε και το πυροβολικόν το οποίον έβαλε κατά της Πρεβέζης προς εκφοβισμόν, την δε 2αν και ήμισυ πρωινήν της επομένης προσήχθη ενόπιόν μου ο Καβάσης (= φρουρός, σωματοφύλακας) του Αυστριακού προξε-

Karagökürü in Zagloru (Haitou).

Cataractes de Zarista (Epire).

νείου Πρεβέζης και όσες μοι ανήγγειλεν ότι οι κ.κ. πρόξενοι Πρεβέζης ευρίσκοντο προ των προφυλακών μας και επιθυμούν να εισαχθώσι, διότι είνε κομισταί των όρων παραδόσεως της πόλεως Πρεβέζης. Απέστειλα πάραυτα αξιωματικόν μετ' ενόπλου τμήματος και οδήγησα αυτούς εις την σκηνήν μου, ειδοποίησα δε αμέσως περί πάντων τούτων τον ταγματάρχην του μηχανικού υπαρχηγόν του επιτελείου του αρχηγείου κ. Σπυλιάνην, όσες ευρίσκετο όπισθεν των προφυλακών και αφίκετο μετά των κ.κ. Σαχτούρη και Καραπάνου εις την σκηνήν μου, όπου ήσαν οι πρόξενοι και διεπραγματεύθησαν τα της παραδόσεως. Την 12:45 της ημέρας ταύτης ανεκωρήσαμεν εκ του καταυλισμού μετά των λόχων 9ου, 10ου και 12ου και της πυροβολαρχίας του Αναγνωσταρά και αφικόμεθα εις Πρέβεζαν την 2αν ώραν μ.μ. όπου αμέσως διετάχθη ο 9ος λόχος και εβάδισε προς τα εμπρός, εισελθών δε εις την αυλήν του Διοικητηρίου Πρεβέζης περιέβαλε τους εντός της αυλής ταύτης αιχμαλώτους και ήρξατο αμέσως η επιβίβασις αυτών εις τα προς τον σκοπόν τούτον πλοία. Μετά δύο ώρας ως συνεφωνήθη ήλθον εις Πρέβεζαν υπό την οδηγίαν του λοχαγού κ. Πετροπουλάκη διατακθέντος προς τούτο ο λόχος του, ο 7ος τοιούτος, τα δύο τμήματα εθνοφρουρών (100 άνδρες), η πυροβολαρχία Μπούφη, το σώμα των Κρητών του κ. Μάνου και το τοιούτον Ηπειρωτών, εις εμέ δε ανετέθησαν τα καθήκοντα του Φρουράρχου της πόλεως συνεπεία διαταγής του κ. αρχηγού της Ηπείρου αφικομένου εις Πρέβεζαν ολίγον μετά την είσοδόν μας.

Ο 12ος λόχος έλαβε μέρος κατά την τελευταίαν φάσιν ήτοι καθ' ον χρόνον ενηργείτο η πλευρική τελική επίθεσις διότι μέχρι της ώρας ταύτης δεν ευρίσκετο πλησίον μου. Επίσης αι υπό τον λοχαγόν Πετροπουλάκην δύο αυτού διμοιρίαί έβαλλον κατά του ανηπάλου, όταν ούτος πλέον εξετοπίσθη εκ των διαφόρων αυτού προκεχωρημένων θέσεων, και ευρίσκετο εις τα πυροβολεία, και εκ των θέσεων του θεάτρου Νικοπόλεως εις μεγάλας αποστάσεις. Ο 7ος λόχος έμενε στήριγμα του πυροβολικού. Η διμοιρία των εθνοφρουρών υπό τον ανθυπολοχαγόν Λάζαρην απετέλει μέρος του 10ου λόχου. Η διμοιρία του εμπέδου τμήματος υπό τον ανθυπολοχαγόν Λάκαν έμενε παρά τω 7ω λόχω.

Η δύναμις του εκθρού ήτις κατείχε τας διαφόρους θέσεις κατά την μάχην ταύτην ήτο 600 περίπου ανδρών τακτικού στρατού και 300 ατάκτων, έσχε δε φονευθέντας περί τους 60 και πληγωθέντας περί τους 150 άνδρας, ημείς δε καίτοι επιπθέμενοι είχομεν τας εξής απωλείας:

1. Τμήμα εθνοφρουρών	φονευμένοι 2	πληγωμένοι 3
2. 9ος λόχος	φονευμένοι 1	πληγωμένοι 15
3. 10ος λόχος	φονευμένοι 2	πληγωμένοι 18
4. 11ος λόχος	φονευμένοι 1	πληγωμένοι 11
5. 7ος λόχος		πληγωμένοι 1
Το όλον	φονευμένοι 6	πληγωμένοι 48

Η διαφορά αύτη αφού μάλιστα είμεθα επιπθέμενοι προήλθε διότι αι εκάστοτε θέσεις του εκθρού εγένοντο προς ημάς γνωσταί εκ του καπνού των όπλων Μαρτίνη με τα οποία ήσαν οι πλείστοι τούτων ωπλισμένοι χωροφύλακες και άτακτοι, ενώ τουναντίον αι εκάστοτε θέσεις μας άγνωστοι ως εκ της ακάπνου πυρίπδος.

Επιβιβασθέντες αιχμάλωτοι αξιωματικοί	58
Επιβιβασθέντες αιχμάλωτοι οπλίται	583
Άτακτοι Τσαμηδες	237

Την μεθεπομένην ημέραν 23 Οκτωβρίου ώραν 7ην πρωϊνήν μετά των λόχων 7ου, 10ου και 12ου και των δύο πυροβολαρχιών ανεχώρησα δια Σφελένικον (Δρυόφυτο) των ετέρων λόχων μου 9ου και 11ου παραμεινάντων εις Πρέβεζαν συμφώνως τη προφορική διαταγή του ταγματάρχου κ. Σπηλιάδου Κ.Δ. του αρχηγείου, όπου το σύνταγμα μου, και διενυκτερεύσαμεν, αι πυροβολαρχίαι εξηκολούθησαν την πορείαν των λαβούσαι διαταγήν να μεταβώσιν εις Στρεβίναν (Καμπή). Φθάσας δε εις Φιλιππάδα έλαβον την εξής διαταγήν:

« Άρτα 24.10.1912. Αριθ. 1808.

Εντέλλομαι όπως μετά της διλοχίας σας και 7ου λόχου του συντάγματός σας θέλετε μεταβή εις Τσαγκαρόπουλον όπου θέλετε λάβει περαιτέρω διαταγής.

Αρχηγείον Στρατού Ηπείρου. Κ.Δ. Σπηλιάδης».

Την επομένην 25ην Οκτωβρίου ώραν 8ην πρωϊνήν υπό βροχήν ραγδαίαν και διαρκή αναχωρήσαντες εφθάσαμεν εις χωρίον Τσαγκαρόπουλον την 3ην μ.μ. και διενυκτερεύσαμεν εν καταυλισμώ και όπου παρουσιάσθην προς τον εκεί ευρισκόμενον διοικητήν του συντάγματός μου κ. Πολυμενάκον.

Ευρισκόμενος εις Τσαγκαρόπουλον έλαβον την εξής διαταγήν:

« Φρούριον Πέντε Πηγάδια 28.10.1912 ώρα 1:30 εσπέρα.

Αναχωρήσατε μετά της διλοχίας σας δια Φρούριον Πέντε Πηγαδίων. Λάβετε μεθ' ημών σημαίαν συντάγματος και διμοιρίας πολυβόλων. Ειδοποιήσατε ταγματάρχην Γκιταράκον, ίνα παραμείνη αυτόθι προς ασφάλειαν μετά πυροβολαρχίας Λέστου προς επιτήρησιν της οδού μέχρι νεωτέρας διαταγής. Ειδοποιήσατε λόχον Κοσμοπούλου άμα ως φθάση αυτόθι ν' αναχωρήση δι' ενταύθα. Μαζί σας θέλει ακολουθήσει και ο λόχος των Κρητών.

Πολυμενάκος - Συνανότης. »

Αντίγραφον της διαταγής ταύτης απέστειλον προς τον ταγματάρχην κ. Γκιταράκον και αμέσως ανεχώρησα φθάσας εις Πέντε Πηγάδια, μόλις δε έφθασα εκεί έλαβον διαταγήν να διατάξω ένα λόχον μου εκ των δύο τοιούτων ν' αναχωρήση αμέσως εις Ζύρισταν προς ενίσχυσιν του υπολοχαγού Μπότσαρη και τοιούτον ώρισα τον 10ον λόχον όστις ανεχώρησε μεθ' ημίσειαν περίπου ώραν διότι είχε στήσει τα αντίσκηνα αυτού και είχεν επέλθει το σκότος.

Την πρωϊαν της επομένης έλαβον σημείωσιν παρά του κ. υπασπιστού του συντάγματος όπως μεταβώ επειγόντως προς συνάντησιν του κ. διοικητού του συντάγματος ευρισκομένου ολίγον προ της θέσεως όπου διενυκτερεύσαμεν, αμέσως μετέβην, και όστις μοι είπεν ανάγκη να μεταβήτε και καταλάβητε τα υψώματα Μπουράτσης μετά παρόντων λόχων του τάγματός μου, λόχων του 1ου τάγματος του συντάγματός μου, λόχων του συντάγματος Κρητών και ορειβατικής πυροβολαρχίας λοχαγού κ. Πετμεζά και προς τον οποίον απήντησα προθύμως και ευχαρίστως και αμέσως ανεχώρησα όπως συντάξω εκεί τους λόχους, σχετικώς δε προς την αποστολήν μου ταύτην έλαβα την εξής διαταγήν:

« Πέντε Πηγάδια 29 Οκτωβρίου 1912 ώρα 8η πρωϊνή.

Ταγματάρχην κ. Δούλην.

Μετά έξι (6) λόχων του συντάγματος και εκείνων των Κρητών, της πυροβολαρχίας Πετμεζά και των διμοιριών των πυροβόλων θέλετε μεταβή και καταλάβη θέσεις εις το ύψωμα Μπουράτσης και επιτηρεί τας προς Ιωάννινα αγούσας οδούς Φι-

λιπιάδος και Πέντε Πηγαδίων. Όπισθέν σας εις Τέροβον θέλει παραμείνει διλοχία πεζικού υπό τον λοχαγόν Κανταράτον. Αποστειλείτέ μοι σύνδεσμον όστις να γνωρίζη το μέρος που ευρίσκεσθε».

Μετά της δυνάμεως ταύτης όρισας ως εμπροσθοφυλακίν τον 12ον λόχον του υπολοχαγού Νικάκη, κοινοποιήσας εις αυτόν την ανωτέρω διαταγήν και το δρομολόγιον πορείας, μόλις δε διήλθομεν το φρούριον Πέντε Πηγάδια και κατήλθομεν την κοιλάδα Βαρλάμι-Σκλίβανη εβλήθημεν παρά του πυροβολικού του εκθρού, όστις κατείχε θέσεις εις τας νοτιοανατολικάς κλιτείς του όρους Πιστά, όποτε ο μεν λόχος της εμπροσθοφυλακής εξηκολούθησε την προς τα πρόσω πορείαν, ο επικεφαλής (λόχος) της φάλαγγος, 12ος Κρητών, τη διαταγή μου ηκολούθησε κεκαλυμμένην όδευσιν προς τας ανατολικάς κλιτύας των δυτικώς αυτού υψωμάτων και με την εντολήν όπως ευρίσκεται πάντοτε εν επαφή προς τον λόχον της εμπροσθοφυλακής, οι λοιποί λόχοι επίσης διετάχθησαν ν' ακολουθήσουσι κεκαλυμμένην όδευσιν ακολουθούντες τας δυτικάς κλιτύας των δυτικώς αυτών υψωμάτων προς χωρίον Βαρλάμι. Το εκθρικόν πυροβολικόν κατά το διάστημα τούτο έβαλλεν άνευ αποτελέσματος. Η πορεία του λόχου της εμπροσθοφυλακής εξηκολούθη απρόσκοπος ουκί όμως και του λόχου 12ου των Κρητών υπό τον λοχαγόν Παπανικολάου και όστις χωρίς να βλέπει ουδαμού εκθρόν, εφαντάζετο τοιούτον και διαρκώς οι άνδρες του λόχου τούτου εφώναζον προς εμέ και προς τον ελευθέρωσ βαδίζοντα λόχον της εμπροσθοφυλακής όπι «μη προχωρήτε διότι είναι Τούρκοι». Προς τον λόχον τούτον διαρκώς μετεβίβαζον διαταγήν να προχωρή και να μη φαντάζηται Τούρκους. Τέλος εισήλθον εις το χωρίον Βαρλάμι, ετοποθέτησα τον λόχον της εμπροσθοφυλακής, υπολοχαγού Νικάκη, εις την βορειοανατολικήν παρυφήν του χωρίου τούτου διατάξας άμα τον σαλπικτήν του αυτού λόχου να ηκή προχωρητικώς, εδέησε δε μετά παρέλευσιν μιας ώρας περίπου ο 12ος λόχος των Κρητών όστις είχε εντολήν να παρακολουθή τας κινήσεις του λόχου του υπολοχαγού Νικάκη, να εξακολουθήση την πορείαν του και να φθάση εις το χωρίον Βαρλάμι και τον όποιον ετοποθέτησα εις την βορειοδυτικήν παρυφήν του χωρίου τούτου, θέσεις καταλλήλους και λίαν δεσποζούσας τας όποιάς μέχρι σήμερα κατέχομεν. Κατόπιν ανήλθον εις το ύψωμα του χωρίου Βαρλάμι όπου ανεζήτησα τους άλλους λόχους οι όποιοι έμενον εις το χωρίον Τέροβον, εκ τούτων τον 10ον λόχον του Κρητικού συντάγματος ετοποθέτησα εις το προς βορράν ύψωμα της Μπουράτσης, τους δε λοιπούς λόχους διέταξα να μεταβώσιν εις Βαρλάμι, τη δε πυροβολαρχίαν να μείνη προσωρινώς, διότι είχε επέλθει περίπου το σκότος, εις τα νοτιοδυτικώς του Βαρλάμι υψώματα και από τον λοχαγόν της όποιας έμαθον ότι η πυροβολαρχία και οι λοιποί λόχοι περιεπλανήθησαν εκ της διαδόσεως όπι Τούρκοι κατέχουσι το χωρίον Βαρλάμι. Η πυροβολαρχία την επομένην ετοποθετήθη εις το προς βορράν του Βαρλάμι ύψωμα και εις θέσιν εκ της όποιας βάλλει ευχερώς τας προ των προφυλακών μας θέσεις του αντιπάλου.

Τας θέσεις ταύτας εξακολουθούμεν κατέχοντες κατά τρόπον παρέχοντα πλήρη ασφάλειαν.

Εν Βαρλάμι τη 18η Νοεμβρίου 1912.

Δημήτριος Δούλης
ταγματάρχης.